

Azərbaycan regionun ilk kosmos dövlətidir. Kosmik elm və texnologiyanın inkişafında misilsiz xidmətləri olan general Kərim Kərimov odar yurdunun yetirməsidir. 14 noyabr 1917-ci ildə Bakıda mühəndis-texnoloq ailəsində anadan olan K.Kərimovun atası Abbasəli Kərimov Sankt-Peterburqda təhsil alıb və Azərbaycana qayıdaraq neft sənayesi sahəsində xidmət edib. Anası Sürəyya Kərimova (Əhmədova) milyonçu-mesənət Zeynalabdin Tağıyevin tikdirdiyi Bakı qızlar məktəbinin ilk məzunlarından olub. Babası görkəmli ictimai-siyasi xadim Hacı Əsədulla Hacı Əhməd oğlu Əhmədov Cümhuriyyət Parlamentinin üzvü idi. Babasının himayədarlığı ilə K.Kərimov 5 yaşında olarkən Təzə Pir məscidinin nəzdində açılan mədrəsədə ərəb dilini və "Qurani-Kərim"i öyrənib. Mədrəsəni bitirdikdən sonra təhsilini Bakıda 8 sayılı (hazırda general Kərim Kərimovun adını daşıyır) orta məktəbdə alıb. 1934-cü ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra K.Kərimov 1936-cı ildə Moskvaya gedib və Novoçerkaskdakı Sənaye İnstitutunun Elektromexanika fakültəsinə qəbul olub. Birinci kursda oxuduğu zaman sinif yoldaşı Zərifə xanım Hənəfiyeva ilə ailə qurub. 1939-cu ildə təhsilini Bakıda Sənaye İnstitutunda davam etdirərək elektromexanika üzrə mühəndis ixtisasına yiyələnib.

Kosmos fatehlərinin sərkərdəsi

İkinci Dünya müharibəsi zamanı gənc mütəxəssisin istedadı nəzərə alınaraq 1942-ci ildə F.Dzerjinski adına Artilneriya Akademiyasına birbaşa beşinci kursa qəbul edilib. 1943-cü ildə bu təhsil müəssisəsini topçu mühəndis kimi başa vuran K.Kərimov Qvardiya Minaatan Hissələrinin Baş İdarəsinə xidmətə göndərilib. O, burada "Katyuşa" tipli minaatan qurğuların və onların mermilərinin sənayedə qəbul edilməsi ilə məşğul olub. 1945-ci ildən böyük mühəndis vəzifəsində çalışmağa başlayan K.Kərimov Stalinin göstərişi ilə bir qrup mütəxəssislə alman raket texnikasını öyrənmək üçün Almaniyaya - Nordhauzen şəhərinə ezam olunub. O, burada "Fau-2" ballistik raketlər üzərində işləyərək radioölçmə sistemlərinin yaradılması istiqamətində mühüm işlər

K.Kərimov 1965-ci ildə SSRİ Silahlı Qüvvələrində həqiqi hərbi xidmətdə qalmaqla yanaşı, yeni yaradılan Mülki Ümumi Maşınqayırma Nazirliyində Baş Kosmos İdarəsinin rəisi vəzifəsinə keçirilib və nazirliyin kollegiyaya üzvü olub. 1966-cı ildə Kosmik Gəmilər üzrə Dövlət Komissiyasının sədri olan, kosmik uçuşlarla bağlı bütün sistemlərin hazırlığını yoxlayan, uçuşun başlanmasına icazə verən Kərim Kərimov 1967-ci ilin oktyabrında orbitə ilk dəfə iki pilotsuz kosmik aparatın ("Kosmos-186" və "Kosmos-188") göndərilməsində xüsusi xidmətinə görə general-leytenant rütbəsinə layiq görülüb. General K.Kərimovun rəhbərlik etdiyi komissiyanın tərkibi 50 nəfərdən ibarət olub. Buraya SSRİ-nin müdafiə naziri, o cümlədən 7 nazir, digər mühüm komitə və struktur rəhbərləri daxil idi.

1974-cü ildə Kərim Kərimov əsas vəzifəsi ilə paralel olaraq Mərkəzi Elmi-Tədqiqat Maşınqayırma İnstitutu direktorunun birinci müavini kimi elmi-təşkilatçılıq fəaliyyəti göstərirdi. O dövrdə sovet kosmonavtikasının fəxri sayılan, alim-mühəndis zehnin qələbəsi kimi qəbul edilən kosmik aparatlar onun fəal iştirakı və birbaşa rəhbərliyi ilə yaradılmışdı. Onların sırasında yeni nəsillə "Soyuz" kosmik gəmiləri, "Salyut" orbital stansiyası, sonradan isə çoxmodullu "Mir" (1987) stansiyasının adlarını çəkmək olar.

1979-cu ildə general Kərim Kərimov kosmik tədqiqatlar sahəsində uğurlarına görə ikinci dəfə SSRİ Dövlət mükafatına, 1987-ci ildə isə ikinci dəfə "Lenin" ordeninə, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı fəxri adına layiq görülüb. Bir çox medallarla təltif olunan general Rusiya prezidenti Vladimir Putin tərəfindən "Vətən qarşısında xidmətlərinə görə" ordeninə layiq görülüb. 14 noyabr 2002-ci il. General-leytenant Kərim Kərimov 85 yaşını Moskvadakı mənzilində yaxın dostları, ailə üzvləri ilə birlikdə qeyd edirdi. Qapı döyülür, Rusiya prezidenti Vladimir Putin evə daxil olur, hamını səmimiyyətlə salamlayır, K.Kərimovdan izin alıb bədə qaldırır, onun Sovet İttifaqı və Rusiya qarşısındakı misilsiz xidmətlərini sadalayır, nitqini bu sözlərlə bitirir: "Siz kosmos fatehlərinin sərkərdəsiniz!".

1991-ci ildə 74 yaşında istefaya çıxan Kərim Kərimov ömrünün sonunadək kosmik sahə ilə əlaqəsini kəsməyib. Uçuşları İdarəetmə Mərkəzinin məsləhətçisi olub. Bütün həyat və fəaliyyəti Moskva ilə bağlı olmasına baxmayaraq, general K.Kərimov doğma Azərbaycanı heç zaman unutmur, onun inkişafı ilə maraqlanır, uğurlarına sevinirdi. Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Aerokosmik Tədqiqatlar Mərkəzinə hər cür köməklik edən general bir çox azərbaycanlı alimin bu sahədə fəaliyyət göstərməsi üçün şərait yaradıb. Azərbaycanda kosmik elm və texnologiyanın inkişafında misilsiz əməyi nəzərə alınaraq K.Ə.Kərimov Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Fəxri üzvü seçilib. Kosmonavtikanın inkişafında böyük rolunu və Azərbaycan Respublikası qarşısında nailiyyətlərini nəzərə alaraq Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə K.Kərimov Azərbaycan Respublikasının "Şöhrət" ordeni ilə təltif edilib.

O həm də "Kosmosa yol" avtobioqrafik kitabın müəllifidir. General-leytenant Kərim Kərimov 29 mart 2003-cü ildə Moskva şəhərində vəfat edib və orada dəfn olunub.

Aygün İBRAHİMOVA,
"Respublika".

görüb. SSRİ Müdafiə Nazirliyinin ən məsuliyyətli şöbələrindən birinin rəisi olan K.Kərimov tabeliyindəki mütəxəssislərlə birlikdə Dövlət Komissiyasının iclasında o zaman üçün unikal radioteleölçü - "Don" sistemini yaradıb. Bu sistem uzun illər sovet raket texnikasına müvəffəqiyyətlə xidmət etmişdir. Onun bu ixtirası yüksək qiymətləndirilərək 1950-ci ildə Stalin mükafatına (SSRİ Dövlət mükafatı laureatı) layiq görülüb.

Baykonur kosmodromunun (1955-ci il) təməli qoyulan gündən Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətlərindən olan K.Kərimov orada çalışmağa başlayıb. Kosmik aparatların yaradılmasında, dünyada ilk dəfə insanın kosmosa göndərilməsində böyük rolu olan azərbaycanlı ixtiraçı bu tarixi uçuşu həyata keçirənlərin təltif olunma mərasimində "Lenin" ordeninə və vaxtından əvvəl general-mayor rütbəsinə layiq görülüb. Həmin dövrdə sovet televiziya-ları Qazaxıstandakı Baykonur poliqonundan kosmonavtların kosmosa uçuşunu hər dəfə xüsusi pafosla dünyaya yayırdı. Pilotlu gəminin komandiri raport verir: - "Yoldaş Dövlət Komissiyasının sədri, "Soyuz" gəmisinin ekipajı uçuşa hazırdır!". Sədrin üzü görünür, yalnız təmkinli səsi eşidilir: - "Sovet İttifaqı adından Sizə uğurlu uçuş proqramı həyata keçirməyi və sağ-salamat doğma Yərə qayıtmağı arzulayıram!". Yərə qayıdıandan sonra da proqramın yerinə yetirilməsi haqqında kosmik gəmi komandirinin raportunu qəbul

edirdi. Dünyanın səsinə eşidib üzünü görmədiyi həmin şəxs isə Kərim Kərimov idi.

O xatirələrində yazırdı ki, Kosmik Vasitələr İdarəsinin rəisi olarkən SSRİ rəhbərliyi Baş konstruktor Sergey Korolyovu və mənə qısa müddətdə yerətrafı orbitə ilk insanı göndərmək üçün tələsdirdi. Çünki ABŞ-ın yerətrafı orbitə içində insan olan kosmik gəmi göndərmək niyyətində olmasından SSRİ kəşfiyyatı xəbər tutmuşdu. SSRİ kosmosun fəthi uğrunda mübarizədə ABŞ-ı qabaqlamaq və dünyada bunu sosializmin kapitalizm üzərində qələbəsi kimi təbliğ etmək istəyirdi. Ancaq biz çətinliklə də olsa, inandıra bilmişdik ki, hazırlıq işləri tam sürətlə getsə də başa çatması üçün vaxt lazımdır, tələsmək faciəli uğursuzluqla nəticələnə bilər. Ona görə də yerətrafı orbitə çıxmaq üçün ilk sınaq 3 noyabr 1957-ci ildə Layka adlı itlə aparılmışdı. 12 aprel 1961-ci il dünyada ilk pilotlu kosmik gəminin, rus kosmonavtı Yuri Qaqarinin yerətrafı orbitə çıxdığı gündür. K.Kərimov yazırdı ki, mən Yuri Qaqarini gəmiyə kimi müşayiət etdim. Gəmiyə minəndə Qaqarinin üzündə qeyri-təbii bir gülüş vardı, özünü sakit və təmkinli aparmağa çalışırdı. Onun göyə uçmadan öncə sonuncu gördüyü mən idim. Ona dedim: "Hər şey yaxşı olacaq". Xoşbəxtlikdən hər şey yaxşı qurtardı və Qaqarin Yer ətrafında 108 dəqiqə dövr etdikdən sonra sağ-salamat yerə endi. İlk sovet kosmonavtının bu tarixi uçuşu SSRİ-də böyük bayrama çevrildi.